

**ინდუსტრიალიზაციის პროცესების გავლენა
ტრანზიციული ქვეყნების ეკონომიკური
პოტენციალის განვითარებაზე**

გიორგი ხიდუშელი
გოჩა ლობჯანიძე
გუგა ბერძენიშვილი
თსუ, სტუდენტები

შესავალი

საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ მისმა წევრმა თუ სატელიტმა ქვეყნებმა დაიწყეს გეგმიურიდან საბაზრო ეკონომიკაზე გადასვლა, რაც, თავის მხრივ, კაპიტალისტური შეხედულებების გააზრების გარეშე ეფექტურად ვერ განხორციელდებოდა. აბსოლუტურად ყველა სოციალისტური ქვეყანა ეკონომიკური კრიზისების წინაშე აღმოჩნდა, არ არსებობდა არანაირი გამოცდილება თუ როგორ უნდა მომხდარიყო ერთი ეკონომიკური მოდელიდან მეორეზე უმტკივნეულო გადასვლა. მათი უმეტესობა ცდილობდა ერთგვარი შოკური თერაპიების გახორციელებით თანდათანობით განეხორციელებინა რეფორმები ეკონომიკის სფეროში. აქვე ობიექტურობა მოითხოვს ითქვას, რომ ცვლილებების განხორციელება აუცილებელი იყო ასევე პოლიტიკურ და სოციალურ საკითხებშიც, რადგან მათი რეფორმირების გარეშე მხოლოდ ეკონომიკური დანინაურება წარმოუდგენელი იქნებოდა.

საჭირო იყო ისეთი დარგების განვითარება, რომლებიც ქვეყნის მთლიანი შიდა პროდუქტის ზრდას შეუნწყობდნენ ხელს. ასეთებად კი მრეწველობა და სოფლის მეურნეობა მოიაზრებოდა. ჩვენი თემის მიზნებიდან გამომდინარე, მხოლოდ ერთ-ერთ

მათგანს შევეხებით და შევეცდებით მიმოვიხილოთ თუ როგორ მიმდინარეობდა ინდუსტრიალიზაციის პროცესები პოსტ-საბჭოთა ქვეყნებში, რა პრობლემების გადალახვა მოუწიათ და სწორი პოლიტიკის გატარებით რა შედეგებს მიაღწიეს.

ზემოაღნიშნულ საკვლევ კითხვებიდან გამომდინარე ჩვენი ჰიპოთეზა შემდეგი სახით ჩამოყალიბდა: თუ პოსტ-საბჭოთა ქვეყნებში ხელისუფლება ატარებს სწორ ინდუსტრიულ პოლიტიკას, მაშინ, მუხედავად დაბრკოლებებისა, ქვეყნის ეკონომიკური პოტენციალი მნიშვნელოვნად გაიზრდება. აქედან გამომდინარე, ჩვენი დამოუკიდებელი ცვლადი იქნება სახელმწიფო ინდუსტრიული პოლიტიკა, ხოლო დამოკიდებული ქვეყნის ეკონომიკური პოტენციალის ზრდის ხარისხი. ჩვენს კითხვაზე პასუხის გაცემას შევეცდებით სხვადასხვა ემპირიულად მოძიებული მონაცემების, ექსპერტებისა და ამ სფეროში მოღვაწე მეცნიერების ნაშრომების გაანალიზებით. პოსტ-საბჭოთა ქვეყნების სიმრავლიდან და მათი ეკონომიკური პრობლემების ჰომოგენურობიდან გამომდინარე, შევეცდებით ჩვენი კვლევა დავავიწროვოთ და პროცესის მიყოლის ქეისის საშუალებით განვიხილოთ პოლონეთის მაგალითი, აღწეროთ მისი ინდუსტრიალიზაციის პროცესები და შედეგები, რაც ინდუსტრიულ პოლიტიკას მოჰყვა.

საკვანძო სიტყვები: ინდუსტრიალიზაცია, მშპ, დასაქმება, განვითარება.

ძირითადი ნაწილი.

სოციალისტური ინდუსტრიის პრობლემების მიმოხილვა. სოციალისტურ იდეოლოგიაზე დაფუძნებული საბჭოთა კავშირის ინდუსტრია მკვეთრად განსხვავდებოდა დასავლეთში არსებული ინდუსტრიული პოლიტიკისგან. საბჭოთა კავშირის ინდუსტრია სრულ იზოლაციაში, კონკურენციის არარსებობის პირობებში ვითარდებოდა და ამიტომ შეუძლებელი იყო ახალი ტექნოლოგიების სწრაფად შექმნა და მათი განვითარება. თითოეულ სოციალისტურ ქვეყნას, მისი დაშლის შემდეგ მემკვიდრეობად: მოძველებული ტექნოლოგიები, ცუდი ხარის-

ხის პროდუქცია და გასაღების ბაზრად მხოლოდ პოსტ-საბჭოთა სივრცე ერგო. მიუხედავად იმისა რომ მალევე აღმოჩნდნენ ტრანზიციული ქვეყნების რიგებში, მათ ინდუსტრიულ ნაწარმს არ შეეძლო მაღალი სტანდარტების დაკმაყოფილება მანამ, სანამ არ მოხდებოდა ამ უკანასკნელის შესაძლებლობებისა და ტექნოლოგიების მოდერნიზება. ეს ყველაფერი კი სტაბილურ პოლიტიკურ და ეკონომიკურ გარემო პირობებს მოითხოვდა, რომლებიც სამწუხაროდ დღესაც არ აქვთ სრულყოფილი ფორმით და ეს ყველაფერი მათს მდგომარეობაზე აისახება კიდევ.

ტექნოლოგიების, ცოდნისა და გამოცდილების ნაკლებობასთან ერთად პოსტ-საბჭოთა ქვეყნებში არ არსებობდა ინდუსტრიული ელიტა, ანუ გარკვეული მასა ბიზნესმენებისა, რომლებიც შეთანხმებულად და უცხოელ კოლეგებთან თანამშრომლობით საფუძველს ჩაუყრიდნენ ახალი კაპიტალისტური ინდუსტრიის მშენებლობას. ასეთმა გათიშულობამ კი გზა გაუხსნა ეკონომიკური კონტროლის სურვილით შეპყრობილ რუს ინვესტორებს, რომლებმაც მსხვილი კაპიტალ დაბანდებებით მნიშვნელოვნად მოიკიდეს ფეხი მთელ რიგ ახლად განთავისუფლებულ ქვეყნებში.

სანამ უშუალოდ პოლონეთის მაგალითის განხილვას დავიწყებთ, უპრიანი იქნება თუ სხვადასხვა ავტორების ნაშრომებსაც მოვიშველიებთ, რომლებიც უფრო კონკრეტულად საუბრობენ ინდუსტრიალიზაციის პროცესების სარგებელსა და მის ხელისშემშლელ ფაქტორებზე.

თეორიული დისკურსი ინდუსტრიალიზაციის ფენომენზე. მსჯელობას დავიწყებთ სუზან სკიტის მოაზრების მოშველიებით, რომელიც თვლის, რომ ინდუსტრიალიზაციის პროცესები ზრდის მოთხოვნას სამუშაო ძალაზე, ქმნის ახალ სამუშაო ადგილებს და განიხილება როგორც ქვეყნის ეკონომიკური პირობების გაუმჯობესების ხელშემწყობ ფაქტორად¹.

საყურადღებოა, რომ არსებობენ მთელი რიგი მეცნიერები, რომლებიც ხაზს უსვამენ იმ ფაქტორებს, რომლებიც დიდ

1 Skeath, Susan E. "Industrialization and Labor Demand." *Eastern Economic Journal* (1993): 209-221.

როლს თამაშობენ ინდუსტრიალიზაციის პროცესების სწორად წარმართვაში. განხილვას დავინყებთ რიჩარდ აუტით, რომელიც მთავარ პირობად ქვეყნის პოლიტიკურ სტაბილურობას სახავს და შიდა სახელმწიფოებრივ კონფლიქტებს კაპიტალის დაგროვების ხელისშემშლელ ფაქტორად მიიჩნევს¹. აუტის მოსაზრების ერთგვარ განვითარებას გვთავაზობს იმანუელ ვალერშტაინი, რომელიც თვლის, რომ განვითარებადი ქვეყნების ინდუსტრიალიზაციის შემაფერხებელი ფაქტორია მათი დამოკიდებულება მაღალ განვითარებული ინდუსტრიის მქონე ქვეყნებზე, რომლებიც „დაპყრობილ“ სახელმწიფოებში ნედლეულის მოპოვებასა და იაფი მუშა ხელის გამოყენებაზეა ორიენტირებული². პოლ კოლიერი კი ამ ფაქტორებს თავად ბუნებრივი რესურსების არსებობასაც უმატებს, ვინაიდან წინააღმდეგ შემთხვევაში თითქმის შეუძლებელია ეფექტური ინდუსტრიის შექმნა და მისი განვითარება³.

ზემოთ ხსენებული ავტორების მოსაზრებების დაყრდნობით უპრიანი იქნება თუ მსჯელობას ალისია ამსდენის მოსაზრებით დავასრულებ. იგი მიიჩნევს რომ ინდუსტრიულ განვითარებას სჭირდება გარკვეული პირობები, მაგალითად ინდუსტრიული მემკვიდრეობის არსებობა. ასევე გააჩნდეს უნარი წინააღმდეგობა გაუწიოს საერთაშორისო ვაჭრობის იმპულსებს და შეძლოს გარკვეულ იმპორტირებულ პროდუქციაზე შეზღუდვების დანერგვა ისევ და ისევ საკუთარი ინდუსტრიული წარმოებისთვის სასათბურე პირობების შექმნის მიზნით⁴.

პოლონეთის ინდუსტრიული პოლიტიკის შედეგების მიმოხილვა. პოსტ-სოციალისტურ ქვეყნებში ინდუსტრიული კომპლექსის განვითარებით საკამოდ დიდ წარმატებას პოლო-

1 Auty, Richard M. "How natural resources affect economic development. "Development Policy Review 18, no. 4 (2000): 347-364.

2 Wallerstein, Immanuel. The modern world-system I: capitalist agriculture and the origins of the European world-economy in the sixteenth century, with a new prologue. Vol. 1. Univ of California Press, 2011.

3 Collier, Paul. Breaking the conflict trap: Civil war and development policy. World Bank Publications, 2003.

4 Amsden, Alice H. The rise of the rest: challenges to the west from late-industrializing economies. Oxford University Press, 2001.

ნეთმა მიაღწია. აღსანიშნავია, რომ მსგავსად სხვა ქვეყნებისა, პოლონეთის ეკონომიკაც მკაცრად ცენტრალიზებული და ზემოდან მართველობის პრინციპზე დამყარებული იყო. პოლონეთის მთლიანი შიდა პროდუქტის 45% მძიმე მრეწველობაზე მოდიოდა, ამ მხრივ მას საკმაოდ დიდი მემკვიდრეობა დარჩა, თუმცა წარმოებაც განიცდიდა ცენტრალური ხელისუფლების „რეპრესიებს“, და ამიტომ ამ უკანასკნელის ტრანზიციის სოციალისტურიდან კაპიტალისტურ მოდელზე მრავალი დაბრკოლების გადალახვას მოითხოვდა.

პირველ რიგში საჭირო გახდა მრეწველობის განვითარებისთვის აუცილებელი პირობების შექმნა, მაგალითად, დაბალანსებული ბიუჯეტი, ფასების სტაბილურობის შენარჩუნება, სწორი ფისკალური და მონეტარული პოლიტიკა. ყველა ეს ფაქტორი გათვალისწინებული იყო ბალცეროვიჩის გეგმაში, რომელიც შოკური თერაპიის საშუალებით პოლონეთის ეკონომიკურ განვითარებას ისახავდა მიზნად.

ამ შემთხვევაში ყურადღებას გავამახვილებთ პოლონეთის ინდუსტრიულ პოლიტიკაზე. აღნიშნული პოლიტიკის მიხედვით უნდა შემცირებულიყო სახელმწიფო კონტროლი ინდუსტრიაზე, რომელიც გამოიწვევდა კერძო სექტორის გაფართოებას და ხელფასებს განსაზღვრავდა საბაზრო პირობების შესაბამისად. შოკური თერაპია გარკვეულ წილად წარმატებით ხორციელდებოდა უკვე 1990-იან წლებში, პოლონეთში ათასობით კერძო ქარხანა-ფაბრიკა შეიქმნა. ეს ყველაფერი კი ადგილობრივი და უცხოელი ინვესტორებისთვის შესაფერისი პირობების შედეგად მოხდა. პოლონეთში ინდუსტრიალიზაციის პროცესები დინამიურად ვითარდებოდა და ამჟამად საკმაოდ დიდ წარმატებას მიაღწია ამ კონკრეტულ სფეროში. მაგალითად, პოლონეთში ინდუსტრიული ნაწარმი 1992 წელთან შედარებით 2015 წლისთვის 6.51%-ით გაიზარდა, ხოლო მრეწველობის ხვედრითი წილი პოლონეთის მშპ-ში 33.3%. ყველაზე განვითარებულ დარგად ქიმიური მრეწველობა მიიჩნევა, თუმცა აღსანიშნავია, რომ დანარჩენი დარგების მიერ წარმოებული პროდუქციაც საკმაოდ კონკურენტუნარიანია და დამკვიდრე-

ბულია ევროპულ ბაზარზე.

როგორც ზემოთ ითქვა, კარგად განვითარებული ინდუსტრია სოციალური კეთილდღეობის გარანტია. პოლონეთის მაგალითზე კი ეს მოსაზრება გამართლებულად შეგვიძლია მივიჩნიოთ. მოსახლეობის 29% დასაქმებულია ინდუსტრიულ სექტორში, რომელთა წლიური ხელფასი მაგ. 2008 წლისთვის 16000 დოლარი იყო და ეს კონკრეტული მაჩვენებელი გამუდმებით იზრდება. თუ გავითვალისწინებთ იმ გარემოებასაც, რომ უმუშევრობის დონე თანდათანობით მცირდება და პოლონური ეკონომიკა ძლიერდება, მასინ შეიძლება ითქვას, რომ , ყოველივე ეს დიდი წილად ინდუსტრიალიზაციის პროცესების სწორად წარმართვამ გამოიწვია.

დასკვნა. მიუხედავად ტრანზიციულ ქვეყნებში არსებული ეკონომიკური დაბრკოლებებისა, თუ სახელმწიფო სწორად წარმართავს მის როგორც ეკონომიკურ ისე ინდუსტრიულ პოლიტიკას, შედეგად მივიღებთ გაზრდილ მშპ-ს, ახალ სამუშაო ადგილებსა და სოციალური პირობების საგრძნობ გაუმჯობესებას. აქედან გამომდინარე შეგვიძლია ვივარაუდოთ, რომ , თუ სხვა პოსტ-საბჭოთა ქვეყნებიც, პოლონეთის მსგავსად, სწორ ინდუსტრიულ პოლიტიკას შეიმუშავენ, შესაძლებლობა ექნებათ მიიღონ ინდუსტრიალიზაციისათვის დამახასიათებელი მრავალი ეკონომიკური სარგებელი. თუმცა ობიექტურობა მოითხოვს, რომ აუცილებელია გათვალისწინებულ იქნას ამ ქვეყნებში არსებული პოლიტიკური ვითარება, რომლის უგულვებელყოფაც არასწორი დასკვნების გამოტანამდე მიგვიყვანს.

THE INFLUENCE OF THE INDUSTRIALIZATION PROCESS ON THE DEVELOPMENT OF THE ECONOMIC POTENTIAL OF THE TRANSITIONAL COUNTRIES

Giorgi Khidesheli
Gocha Lobjanidze
Guga Berdzenishvili

Students of Tbilisi State University

SUMMARY

The article discusses the discourse of the industrialization in the post- soviet counties, what obstacles they faced and what kind of consequences it all had. Therefore, the hypothesis is the following: if the government has the proper policy towards the industrialization, the economic potential of the country will boost regardless the different kind of hurdles. We will try to answer all the questions through the empirical findings and analysis of the field researchers. Because of the number and homogeneity of the post -soviet countries the article will have a case study design and focus on the example of Poland, describe its industrialization processes and the results that followed.

Key words: Industrialization, GDP, employment, development.

პიბლიომგრაფია

- Amsden, Alice H. *The rise of the rest: challenges to the west from late-industrializing economies*. Oxford University Press, 2001.
- Auty, Richard M. "How natural resources affect economic development. *Development Policy Review* 18, no. 4 (2000): 347-364.
- Collier, Paul. *Breaking the conflict trap: Civil war and development policy*. World Bank Publications, 2003.
- Skeath, Susan E. "Industrialization and Labor Demand." *Eastern Economic Journal* (1993): 209-221.
- Wallerstein, Immanuel. *The modern world-system I: capitalist*

agriculture and the origins of the European world-economy in the sixteenth century, with a new prologue. Vol. 1. Univ of California Press, 2011.

ინტერნეტ წყაროები:

- Tradingeconomics. Poland Industrial Production. <http://www.tradingeconomics.com/poland/industrial-production>
- Prospectjournal. Shock Therapy: What we can learn from Poland. <http://prospectjournal.org/2010/11/11/shock-therapy-what-we-can-learn-from-poland/>

შპს ჟურნალი „ეკონომიკა“
მისამართი: თბილისი – 0171, მ. კოსტავას ქ. 63.
ტელ: 599 56-90-78.
economics.bpengi.com
E-mail: economica_2008@yahoo.com
E-mail: economica_1918@yahoo.com

ООО журнал «ЭКОНОМИКА»
Адрес Тбилиси - 0171, ул. М. Костава 63
Тел. 599 56-90-78
economics.bpengi.com
E-mail: economica_2008@yahoo.com
E-mail: economica_1918@yahoo.com

სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი
ბიზნეს-ინჟინერინგის ფაკულტეტი
გადაეცა ასაწყობად 28.05.2015წ.
ხელმოწერილია დასაბეჭდად 03.06.2015 წ.
სააღრიცხვო-საგამოცემლო თაბახი 9,125